

مسئولیت‌سپاری

تقویت مبنای کرامت در نوجوان

© هادی ملازینل، معلم ریاضی متوسطه دوم، تهران

◀ در این شماره، به فضل الهی می‌خواهم یکی از نکات و عملکردهایی را که مبنای کرامت را در نوجوان تقویت می‌کند، با ذکر جزئیاتی که به ذهن بنده آمده‌است، خدمت شما عرضه کنم و آن «مسئولیت‌سپاری و ایجاد روحیه کار جمعی در دانش‌آموزان» است. مطمئن هستم شما نیز در زندگی کاری و تربیتی خود شاهد بوده‌اید که با به رسمیت شناختن استعداد و توانمندی مخاطب یا القای این توانایی، چه اتفاقات شگرفی در دانش‌آموزان روی داده است. فراموش نمی‌کنم زمانی که معلم راهنمای مدرسه‌ای در تهران بودم، می‌خواستیم برای ماه مبارک رمضان سفره افطاری ویژه دانش‌آموزان و

معلمان برپا کنیم. به روال کاری خود، موضوع را با بچه‌ها مطرح کردم و برای اینکه خود آن‌ها کارها را انجام دهند، تشویقشان کردم به داوطلب شدن برای پذیرش مسئولیت کل کارها. از اقبال بلند و با کمی برنامه‌ریزی قبلی و تحریک ضعیف‌ترین و کم‌توان‌ترین بچه‌ها که قبلاً اعتمادبه‌نفس نداشتند، و بالاخره با هزار تشویق و ترغیب، داوطلب شدند. نوجوانی که در ارتباط و تعامل اجتماعی ضعف جدی داشت، با یک مسئولیت‌سپاری ساده، به یکی از قطب‌ها و رهبران پایه تبدیل شد و سر از لاک تنهایی بیرون آورد.

امروز به خاطر بدیهی و واضح بودن تأثیر مسئولیت‌سپاری در تقویت روحیه اعتمادبه‌نفس و کرامت بچه‌ها، بنا دارم ابتدا تیتروار و سریع نکات اجرایی این موضوع را با شما در میان بگذارم. فقط یک تذکر مهم را در ابتدا می‌آورم. گاهی ما معلمان و مربیان با مسئولیت‌سپاری به بچه‌ها (چون معمولاً به‌صورت داوطلبی است) اتفاقاً باعث مغفول و در حجاب ماندن توانایی بخشی دیگر از بچه‌ها می‌شویم و با بروز توانایی یک نفر و تشویق و شاخص‌سازی او، احتمال بروز نکردن توانایی چند نفر را بیشتر می‌کنیم و به او احساس حقارت می‌دهیم. لذا بنا بر تجربه، توصیه می‌کنم تا حد امکان اکثر کارها را به‌صورت جمعی و گروهی به دانش‌آموزان واگذار کنید تا هم روحیه اجتماعی و سعه صدر و کار تشکیلاتی را در آن‌ها زنده کنید و هم باعث غرور و خودبزرگ‌بینی گروهی یا احساس حقارت و خودکم‌بینی گروهی دیگر نشوید.

بعضی نکات مهم در مسئولیت‌سپاری بچه‌ها به این شرح‌اند:

● گروه‌گروه کردن کل پایه و تشکیل مجمع‌های کوچک و تبیین شرح وظایف گروه؛

● تعریف کارها و پروژه‌ها به‌صورت گروهی، مثل نظافت و بهداشت مدرسه، فضاسازی و ابعاد محیطی مدرسه و برگزاری اردوها؛

● تعریف‌ها، تمجیدها، تشویق‌ها

و امتیازدهی گروهی و مهم‌بودن جمع‌گرایی و برابری کار گروه؛

● تشکیل گروه‌های ورزشی و برگزاری مسابقات قهرمانی کشوری و جامی؛

● تقسیم وظایف به‌صورت متناسب بین همه اعضای گروه تا خجالتی‌ها هم وارد کار شوند؛

● اختصاص نماد و اسم برای هر گروه یا شعار و شعر (در اینجا جهت‌دهی مریخی خیلی مهم است)؛

● تعریف کار بین گروهی (جبهه‌ای) برای ایجاد حلقه بین گروه‌ها و تقویت گروه مرکزی (براساس پایه تحصیلی) و تبدیل رقابت بین گروهی به هم‌افزایی برای رسیدن به هدف مشترک؛

● آسیب‌شناسی کار گروهی به‌صورت ماهانه و با حضور خود بچه‌ها و رفع ماهانه موانع.

چند نکته اجرایی در گروه‌بندی بچه‌ها

● در هنگام سپردن کار به گروه، اعضا نسبت به آن کاملاً توجه شوند و اهمیت و ضرورت آن برایشان توضیح داده شود. از خود بچه‌ها بخواهیم شرح کارکرد خود را با شرح وظیفه هر نفر بنویسند.

● بین کاری که از گروه می‌خواهیم و توان و ظرفیت گروه تناسب منطقی برقرار کنیم تا در همان ابتدا کاری را به گروه بسپاریم که حتماً در آن موفق شوند.

● در همه گروه روحیه الهی ایجاد کنیم. توضیح دهیم همه کارها و تلاش‌های آن‌ها را خدا می‌بیند و به اخلاص در عمل و بیان اجر معنوی کار مخلصانه تشویقشان کنیم.

● مسئولیت‌ها و کارها را بین همه گروه‌ها و اعضای هر گروه به‌صورت تناوبی و دوره‌ای تعویض کنیم؛

● کارهای سنگین و بزرگ را ساده کنیم و ساده نشان دهیم و آن‌ها را به بخش‌های کوچک و سبک خرد کنیم.

● از گروه‌ها به‌عنوان نیروهای اجرایی صرف استفاده نکنیم، بلکه کار به‌صورت کلی به آن‌ها سپرده شود تا خودشان برنامه‌ریزی و اجرایش کنند تا فضای بروز خلاقیت ایجاد شود.

● در اطلاعیه‌هایی اعلام کنید

مسئولیت و اختیار کل کارها با خود گروه است و مدرسه فقط در صورت بروز مشکل جدی یا اختلاف شدید بین گروه‌ها مداخله خواهد کرد.

● تقسیم امتیازها و مشوق‌ها و جوایز را در درون گروه به خود بچه‌ها بسپارید. شما به گروه امتیاز یا مشوق بدهید، ولی توزیع آن را به خود اعضا بسپارید.

● تشویق‌های معنوی و فرهنگی را فراموش نکنید و در درونی کردن انگیزه‌ها بکوشید.

در ادامه، چند عنوان گروه با مختصری از شرح کار آن‌ها را به‌عنوان نمونه خدمتتان بیان می‌کنم. معمولاً گروه‌های ورزشی و علمی مورد توجه همگان هستند، بنابراین، من از باب انجام تکلیف، چند گروه دینی و انقلابی را بیان می‌کنم:

واحد شهدا

● معرفی یک شهید در هر ماه با اولویت شهدای نوجوان و محلی؛

● برگزاری یادواره شهدای محدوده مدرسه؛

● اجرای برنامه مادران آسمانی (با یک جست‌وجوی ساده اینترنتی، شرح مفصل این طرح را می‌یابید)؛

● دعوت از روایان و رزمندگان دفاع مقدس و مدافعان حرم و برگزاری مراسم خاطره‌گویی؛

● نصب عکس و وصیت‌نامه شهیدان در محیط مدرسه؛

● ثبت تجربه‌های گروه و سایر کارها.

واحد مجازی

● تهیه محتوا برای کانال‌های مدرسه، با اولویت مباحث اخلاقی و دینی؛

● برگزاری کلاس‌های آموزشی متنوع مثل طراحی گرافیکی و تدوین فیلم؛

● برگزاری کلاس سواد رسانه؛

● راه‌اندازی بخش فیلم و انیمیشن و برگزاری جلسه نقد و بررسی؛

● ثبت تجربه‌های گروه و سایر کارها.

واحد مناسبت‌ها

● رصد مناسبت‌های دینی و ملی از تقویم و برنامه‌ریزی برای اجرای مراسم در روز مناسبت؛

● تهیه محتوا در قالب‌های متنوع و نصب آن‌ها در تابلوها و پخش آن‌ها در نمازخانه؛

● پرداختن به مناسبات دینی و انقلابی مغفول در فضای عمومی جامعه؛
● ایجاد یک زنجیره فکری معنادار در میان مناسبت‌ها؛
● ثبت تجربه‌های گسترده و سایر کارها.

واحد درس اخلاق و سخنان رهبری

● سوق دادن دانش‌آموزان به سمت لزوم تهذیب نفس و داشتن حجت در انجام امور روزانه؛

● ایجاد برد مخصوص در مدرسه، ویژه بیان نظرات امام و رهبری و تبیین هنرمندانه آن؛

● بیان خلاصه صحبت‌های مقام معظم رهبری در ابتدای جلسات عمومی پایه، مدرسه یا صبحگاه؛

● نصب تولیدات سایت مقام معظم رهبری در مدرسه؛

● معرفی عرفا و علمای ربانی و بیان سیره‌های اخلاقی در سبک زندگی بزرگواران؛

● ثبت تجربه‌ها و سایر کارها.

واحد سیر مطالعاتی

● معرفی کتاب‌های متناسب و مناسب سن و جنس بچه‌ها؛

● پیگیری مطالعه دانش‌آموزان به صورت هفتگی؛

● خلاصه‌نویسی کتاب‌های خوانده‌شده و آرشیو کردن آن‌ها؛

● پیگیری تهیه کتاب‌های لازم و تجهیز کتابخانه مدرسه؛

● ثبت تجربه‌ها و سایر کارها.

تقریباً بیش از ۵۰ نوع و عنوان گروه و واحد در مدرسه به ذهن بنده می‌رسد: نشریه؛ فضا سازی؛ امر به معروف؛ احکام؛ علمی، مثل گروه فیزیک، نجوم و ریاضی؛ ورزشی، مثل تجربه‌های ورزشی، ورزش‌های همگانی مثل کوه‌پیمایی و پیاده‌روی خانوادگی؛ سبک زندگی، مثل تغذیه سالم؛ بهداشت، جهادی.

چند نکته ضروری

اول اینکه همه شما بزرگواران مستحضرید که در کنار سپردن امور مدرسه به بچه‌ها، نباید در کارکنان و مربیان مدرسه غفلت و بی‌توجهی به

وجود آید. به عبارت طنزگونه، در نقش خود محو نشویم و فراموش نکنیم ما می‌خواهیم بچه‌ها را بزرگ بدانیم و کرامت ببخشیم. اما فراموش نکنیم که باید کاملاً از بالا به بچه‌ها نظارت کرد و ارشاد و راهنمایی را از آنان دریغ نکرد. البته اول باید تشنگی و طلب را در مخاطب ایجاد کرد. در مشورت و مشاوره هم عرضه قبل از تقاضا انجام ندهیم.

دوم اینکه مستندسازی و مدیریت دانش را به بچه‌ها آموزش دهیم. بچه‌ها از همین سن باید یاد بگیرند کارهایشان را مستند کنند و برای آیندگان خود در مدرسه ثبت تجربه کنند تا بعدی‌ها چرخ را از ابتدا اختراع نکنند. برای بچه‌ها این کار شبیه شکنجه است و مربی دائماً باید این موضوع را تأکید و اقتناع‌سازی کند.

سوم اینکه والدین بچه‌ها را آماده کنیم تا بدانند بعضی از اموری که به بچه‌ها سپرده می‌شود، با شکست یا افت کیفیت مواجه خواهند شد. اولیا نباید با نقد زیاد و نصیحت‌های فراوان روحیه و اعتماد به نفس بچه‌ها را تخریب کنند. باید بکوشند نیمه پر لیوان را ببینند و نقد کارها را به خود بچه‌ها بسپارند.

